

benne, mint az előzőekben felsorolt összes játékban együttvéve, s talán még annál is több. Western-történet, amely *ki van találva* valamilyen okból, valaki által. Nem ostoba, nem agresszív, kaland és tervezés egyszerre. Külsőségeiben megfelelő, semmi csicsásság, ami szín és fényesség van benne, azt mind a szellemével adta hozzá a kis játékos; ezt persze, szerencsére, nem veszi észre, élvezi viszont veszettül. El kell mondjam, nagyon elgondolkodtatott a gyártók pesszimizmusa – na, nyilván a kommunista rendszer miatt (voltak) olyanok, amilyenek. Azt írják ugyanis a dobozra: 2-6 résztvevő, javasolt kor: 9-99 évig. A száz- vagy annál több évesek persze ne játsszanak, ha kedvük tartja, Ezüst-tó kincsét! A demokrácia és a perspektivikus jövőkép teljes hiánya ez, kérem. Jó, hogy vége. De a játékokat azért átmenthették volna, mert attól félek, bár nem voltak ilyen szépek, mint ezek a maiak, de okosabbak, emberibbek és értékesebbek voltak – s itt nem az árukra, hanem a tartalmukra gondoltam.

A másik szembeötlő játék-látvány-játék felirata: *My Little Pony – Schoolhouse* (Harbro). Könnyed árfekvés – úgy, hogy ráadásul még póni sincs benne: 2500-2900 között. Potomság. Kimondottan nagycsaládosoknak ajánlott. A schoolhouse for all your ponies... a place to make new friends and where learning is fun! (3 éven felül)

Hogy mi ez? A manapság oly divatos (és oly roppant ízléstelen, ám nagyon jól kivitelezett) színes játékpónik számára iskola. Rózsaszín falak, varázstábla, betűtálpú padok (iskolatervezők figyelem! ezt azért meg lehetne vizsgálni, ezt a betűtálpakat itt), póniszemüveg – egyszóval drága haszontalanságok a köbön. Vigasz: a barbiéknál egy fokkal jobb. *Talán.*

A kígyó itt fogja meg a farkát. Avagy, kinek a farkát fogja meg itt a kígyó? Leánykám hozza a *My Little Pony* (Az én kicsi pónim) Luttra-albumát, telisteli van rondábbnál rondább pónival, kékek, zöldek, ondolált hajúak, virágos tomporúak... adnék pénzt, hogy venne matricákat, mosoly, puszi, te vagy a világon egyébként is a legjobb apa, te! A könyvecskét – vagy minek nevezzem – egy McDonald's ebédnél kapta (oda se megyünk többet), természetesen ingyen, hogy azután én, a gyermek ostoba és kiszolgáltatott szüleje, ráköltsek minimum egy ezrest a töltögetésre.

A nagyobbik gyermek meg azzal tör rám, játszhatna-e a számítógépemen a Prince-szel, vesztémre egy csomó játékot raktam fel a gépre. Vásárolhatsz, játszatsz.

S feldereng az újabb eszme: legközelebb a számítógépes játékokat kellene nagyító alá vennem. S a könyvek? De hát lehet ilyen körülmények között elmélyülten olvasni egy kétgyerekes családapának, tisztelt Főszerkesztő Úr?

ZALÁN TIBOR

A homály eltakar

*Mottó: „Sors bona, nihil aliud” helyett:
Jó vitát, és semmi mást
az oktatási törvényről*

„A homály eltakar...” énekelte, kissé kaptatosan az expressz vonat folyosóján, a büfé felé haladva egy kiskatona. Az ének ennyiből, egy sorból állott, s mert a folytatást nem tudta, ezért a többi csak dűnnyögte.

A homály, a csend eltakar, befed sokunkat, néha még is rémít. Főként ha még egy szomorú sort társítok a fentiek mellé, Kormos István verséből: „*Utat mutatni csillag nem ragyog...*”

Mégis, e szürke ég alatt, e homályban, a már fájó csendben – ezek bevallása után – teszünk próbát, a megszólítást is keresve, a hangszínt is kikeverve, némely kételynek hangot adva, miközben a kusza, görbe vonalak között némely egyenes vonalnak a meghúzásával is megpróbálkozunk.

Arról kívánunk előzetesen szólni, amiről úgy érezzük, hogy majd utólag jelenthet gondot. Ugyanakkor ez teljesen független az oktatási törvény minőségétől és megszavazásának idejétől. Ezért is érdemes tanakodni, gondolkodni.

A *tankönyvek* helyzetéről, sorsáról lenne most szó, ami persze hogy nem lehet az oktatási törvény része, de része, méghozzá fontos része az oktatásnak. Magam sem hittem, hogy most, az oktatási szabadság küszövét átlépve, a tanárok szinte kórusban mondják, vagy inkább panaszolják, hogy hol az *ilyen*, vagy *olyan*, meg amolyan tankönyv? Miért nincs? És ha van, hol lehet kapni, és ha lehet kapni, miért ilyen drága? (A napokban hallottam egy vidéki iskolában, hogy két hónappal az év kezdése után, még nem kaptak meg egy könyvet! De minden panasz mögött az áll, hogy miért nem ad a minisztérium, miért nem ad az állam? Hát nem pont az ellenkezője lenne a cél? A dekoncentralizáció, a kiadók és könyvek számának gyarapodása, a piaci igényeknek megfelelően?

A feltett kérdésre, az *igen* és a *nem* helyett az elfogadható, az elképzelhető megoldást az *is-t* próbáljuk inkább keresni. (Egy „válasz” egyébként már készen van: az Eötvös József Gimnázium jelentetett meg egy történelemkönyvet.)* De ott a válasz és a kérdés – így, fordított sorrendben – a IV. osztályos történelemkönyv körüli vitában is. Vagyis a válasz és a kérdés nem az *ez*, vagy az *az*, hanem az *ilyen* és *olyan*, vagy inkább az *azok* és az *ezek*! Röviden: az alternatív könyvek megírása és megjelentetése. Dehát ezt kimondani könnyű, megvalósítani nehéz.

A végéről közelítve, úgy lenne jó, nekem, a tanárnak, ha választhatnék két-három könyv között. De ezt akkor tudom megtenni, ha biztos vagyok már abban, hogy folytatása is van, s így azon a vonalon – abban a szellemben, stílusban – végig mehetek tanítványaimmal, mondjuk *hat éven* keresztül. És itt álljunk meg.

Most egy rémes adat következik: a magyar közoktatásban közel 1400-féle tankönyv és munkafüzet van forgalomban! És ezek nem alternatív, választható könyvek. Ha most bekalkulálom az új iskolatípusokat, a jelzett alternatív könyveket, a választhatóságot – mert miért is ne? – akkor ezt a számot minimum kettővel kell beszoroznom, de talán hárommal, és akkor – még rágondolni is rossz! – itt a vég!

Ez ellen, ennek elkerülésére mit is találtam ki az íróasztal mellett sok tanakodás és beszélgetés után? Praktikus okból a magyar irodalomból indulnék el, de a történelemre is érvényes, főként azután, hogy már láttam a most vázolandó gondolat megvalósulását az Eötvös Gimnáziumban. A gondolat valahogy a *közép* keresésével indulhat: vegyük a *nyolc osztályos* és a *négy osztályos* gimnázium közti közepet, és ez a *hat osztályos* gimnázium, amelyek száma egyre gyarapodik.

Ezek után úgy gondolkodtam tovább, hogy készítsünk *hat osztályra*, évre szóló irodalomkönyvet, a magyar- és világirodalomból. (Hogy ez együtt vagy külön legyen, s milyen legyen a korszakolás, s az arányok, arról lehetne és kellene vitatkozni igazából.) Ezt a hat évre szóló könyvet lehet használni bármely iskolatípusra, azután bővítve nyolc évre, illetve nem is kellene bővíteni, csak az első két évre készíteni, írni két könyvet. De szűkítve a négyéves középiskolák is használni tudnák. (Természetesen a könyv mellé egy bőséges szöveggyűjtemény is társulna.)

Mi ennek a javaslatnak a lényege? A gimnáziumi, szakközépiskolai, a dolgozók esti

* Történelem 1. A kezdetektől i.e. 500-ig. Írták a gimnázium tanárai: Herber Attila - Martos Ida - Moss László - Tisza László. Kiadó: Budapesti Eötvös József Gimnázium, 1992.

iskolája stb. helyett készítenék először egy, azután vagy rögtön még egy vagy két sorozatot, hat évre elosztva. De – és még mennyi „de” lesz! – csak akkor támogatnám a vállalkozást, ha van arra remény és garancia, hogy az egész sorozat összeáll. Remény, garancia? S ki adja, s mi van, ha nem sikerül? Mert jól tudom, hogy tankönyvet íratni sem parancsra sem könyörgésre nem lehet, és megrendelésre sem biztos, hogy jó könyv lesz. Vagyis a pénz nem biztosíték, bár előfeltétel, ami, úgy tudom, hogy rendelkezésre áll. Mi volna a megoldás, mi a javaslat, hogy a tankönyvek „megtalálják a szerzőt”? A pályázat ötlete önkéntelenül adódik, de a fentiek alapján igencsak bizonytalan annak kimenetele, főként akkor, ha nem kész könyvek pályáznak. Ezért is más a javaslatom, miközben tudom, hogy az elején – de csak az elején, a kezdéskor – az nagyobb költséget, befektetést jelent. Ez a *műhelyek* kialakítása, kialakulásuk elősegítése. Lehetne tudományos intézet, egyetem, múzeum, pedagógiai intézet, középiskola is, vagy bármely más szakmai és/vagy baráti közösség, ahol helyet kapnának, ahol megszerveződnenek ezek a *műhelyek*. (Külön helyiség, titkár s egyéb járulékos költségek ehhez nem kellenének!) Tehát egy laza kötődést jelentene, ahol az egységet a közös cél, a közös munka határozná meg. És ez jelen esetben pl. a magyar vagy történelem tankönyv megírása lenne, kötött munkarenddel és programmal indulna s látna a hatéves munkához, ahová – időközben is – bárki csatlakozhatna. A vitákat egymás között folytatnák, és csak akkor lépnének ki, ha nyilvánosságot igényelnének. A korszakolást, a szerkesztést egymás között osztanák fel, az egyes fejezetek megírását is – ezt akár többen is megtehetnék –, meghatároznák annak idejét. És ami új, egymást bírálnák, lektorálnák, és ezután adnák át a kéziratot. De még ezelőtt kiadót is keresnének, és együtt mennének a Minisztériumba, hogy a kész kéziratot és véleményeket bemutatva anyagi segítséget és támogatást kapjanak a megjelenéshez. De addig – és itt a fő kérdés – ezeket a létező, létrejövő műhelyeket támogatnák, segítenék. (Akár szponzorálnák.) Én ezeknek hiányában elképzelhetetlennek tartom a sokszínű, alternatív könyvek megírásának és megjelenésének lehetőségét. Helyébe az eshetőség lép, és erre építeni olyan, mintha – Kodály kórusművéből vett hasonlattal – túróból építenénk várat.

A megírás után jönne, jöhetne a kiadás és terjesztés „alternatív” útjainak végiggondolása. Itt már most be kell kalkulálni a szép könyvek árát. Mert nem lesznek olcsók: jelenleg 300-400 forint átlagot lehet számolni (vagy még többet!). Így ezek megvásárolhatóságára, az iskolai könyvtárak ellátására, kézből kézbe adásra is gondolni kell.

A könyvek kiadását, megírását meg kell előznie az alternatív, sokféle tantervnek, tanmenetnek. Ez volna a kiindulás, az elindulás minden esetben. Ehhez, ha magyar- és világirodalomra gondolok, egy bőséges szöveggyűjteményt készítenék – itt a *bőséges-en* a hangsúly és ezért ez drága is lenne, de olyan, amit mindenki örömmel venne meg és lenne kis könyvtárának majdani becses darabja is akár –, végül pedig a hat részből álló tankönyv illetve tankönyvek. Ehhez a munkához állnak össze, és nem baj ha több helyen, az említett *műhelyek*. Itt valóban a széles összefogás kifejezést használnám és a sokszínűséget, mert egy kis falu aktív és lelkes tanárára éppúgy gondolok, mint egy akadémikusra, képszerkesztőre vagy nyomdászra, szedőre is. Minden rendű és rangú emberre, akik hajlandók lennének tervezni, tanakodni és dolgozni egy-egy könyvsorozat sorsát illetően.

Ettől kezdve kellene belépnie a Minisztériumnak, a könyvkiadásért felelős osztálynak, hogy minden társulást támogasson, s ennek a feltételeit kidolgozza. Azért volt fontos ezt elmondani, és azért kértem ennek az írásnak a megjelentetését, mert már holnap is késésben vagyunk. Így a vitának nemcsak a fent leírtak igazáról kellene szólnia, hanem már ajánlatokról, lehetőségekről, akár konkrétumokról.